

Voortgangsrapportage "Varkens met een intacte staart"

Stap 2 van de Verklaring van Dalfsen: **"Stappenplan krulstaarten 2017-2021"**

Versie 6 februari 2019

Betreft rapportage 2018

Vastgesteld dd maart 2019 akkoord stuurgroep

Stuurgroep Onderzoeksagenda varkenshouderij en Begeleidingscommissie starten:

POV, COV, Nevedi, Vee&Logistiek Nederland, KNMvD, Topigs Norsvin, PIC, Next Genetix, Partnership Innovatoren in de Varkenshouderij en Varkensvleesketen, Dierenbescherming, Ministerie LNV, Wageningen UR

Verklaring van Dalfsen

Inleiding

Op 10 juni 2013 is de Verklaring van Dalfsen, een samenwerking van LTO, Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV), Dierenbescherming en diverse ketenpartijen, aangeboden aan toenmalig staatssecretaris Sharon Dijksma. De Verklaring beschrijft het routeplan naar stapsgewijs minder kort couperen van de biggenstaart en op de lange termijn geheel stoppen met couperen, mits verantwoord mogelijk in bestaande stallen. De Verklaring van Dalfsen is gebaseerd op de studie van de Werkgroep Krulstaart ([eindrapport werkgroep krulstaart](#)) waarin de wetenschappelijke kennis van factoren die van invloed zijn op staartbijten via lezingen bediscussieerd zijn en geïntegreerd tot het routeplan zoals weergegeven in de Verklaring van Dalfsen.

Deze voortgangsrapportage geeft het vervolg weer op de uitvoering van stap 1 van de Verklaring van Dalfsen: "Stappenplan krulstaarten 2017-2021" ([projectvoorstel stappenplan krulstaarten 2017 - 2021](#)). Ingegaan wordt op de resultaten die afgelopen jaar (2018) geboekt zijn. Deze rapportage is een vervolg op de rapportage over 2017 ([voortgangsrapportage krulstaart 2017](#)). In de bijlage is een korte terugblik gegeven van de ervaringen 2014 – 2016. De in 2018 geboekte resultaten die in het volgende hoofdstuk nader zijn uitgewerkt, betreffen:

1. Risicobeoordeling:

Een instrument is ontwikkeld om te kunnen beoordelen wat de risico's op gezondheidsproblemen op een varkensbedrijf zijn. Het instrument analyseert alle risicofactoren op het bedrijf en daarmee ook het multifactoriële probleem van staartbijten.

In 2019 wordt een bredere pilot groep opgestart met daarin een mix van bedrijven die open staan voor het stoppen met couperen maar ook kritische ondernemers die hier moeite mee hebben. Een dergelijke mix helpt om meer en meer draagvlak onder de varkenshouders te creëren. Het instrument wordt in 2019 breed in de praktijk uitgerold en ingebed in het Keten KwaliteitsSysteem Holland varken.

2. Kennisontsluiting:

De beschikbaar gekomen brochure hokverrijking beschrijft voor varkenshouders, controleurs en erfbetreders de diverse vormen van hokverrijking, de beoordelingscriteria die aangeven of de gebruikte hokverrijking voldoende tegemoetkomt aan de behoefte van het varken en welke voordelen het aanbieden van hokverrijking heeft, zowel voor het welzijn van varkens als ook voor bijvoorbeeld de gezondheid. De brochure is breed door de sector onder de aandacht gebracht van de varkenshouders en erfbetreders.

3. Netwerken:

Een netwerk met 14 varkenshouders is gemotiveerd aan de slag gericht op het zetten van stappen naar het houden van varkens met lange staarten. De deelnemers hebben een risicobeoordeling voor het eigen bedrijf uitgevoerd, op basis hiervan een plan van aanpak geschreven om risico's weg te nemen en ervaring opgedaan met varkens met een intacte staart. Het netwerk is goed bezig, maar heeft ook veel vragen. Ook goed gemotiveerde varkenshouders kampen nog met problemen met uitbraken van staartbijten die het op dit moment voor deze varkenshouders niet verantwoord maakt om geheel te kunnen stoppen met couperen.

4. Internationaal:

Met name de landen Nederland, Duitsland, Denemarken en België zorgen voor een nauwe afstemming: van het onderzoek en van ervaringen in de praktijk. Deze landen streven naar samenwerking en harmonisatie in de aanpak van staartbijten zodat er een ruime markt komt voor biggen met intacte staarten. De EU voert bij verschillende Europese landen waaronder Nederland audits en missies uit hetgeen bijdraagt aan harmonisatie als ook een stimulans is voor alle partijen om daadkrachtig aan de slag te blijven.

Vervolg:

“Stappenplan krulstaarten 2017-2021”

Samenvatting en conclusie

Er is afgelopen jaar veel gewerkt aan de uitvoering van het stappenplan krulstaarten. Varkenshouders zijn in het netwerk en er buiten goed bezig om de algehele gezondheids- en welzijnsstatus op het bedrijf te verbeteren, en daarmee ook het staartbijten aan te pakken. Een verdere stap naar inzet van verrijkingsmateriaal is gezet en het is mogelijk om op het bedrijf een risicobeoordeling uit te voeren. In 2019 wordt de risicobeoordeling in het KwaliteitsSysteem Holland Varken ingebouwd zodat een uitrol naar alle varkensbedrijven plaatsvindt.

Echter er zijn ook nog veel vragen. Het huidige netwerk met goed gemotiveerde varkenshouders heeft nog grote problemen met uitbraken van staartbijten gehad waardoor het welzijn van de dieren ernstig is aangetast en op de slachterij dieren zijn afgekeurd. Daarmee is op dit moment nog niet aan te geven wanneer op een verantwoorde manier gestopt kan worden met couperen.

De markt vraag is een belangrijke prikkel om te stoppen met couperen; eerste varkenshouders leveren, tegen vergoeding van de extra kosten, biggen met intacte staarten aan o.a. Scandinavische landen.

Het vervolg van de Verklaring van Dalfsen is als een project opgezet waarbij vier projectonderdelen worden onderscheiden en waarvan de voortgang in deze rapportage wordt beschreven:

1. Risicobeoordeling bijtgedrag
2. Kennisontsluiting: hokverrijking en efficiënte hokverrijkingsmaterialen
3. Netwerken: stappen naar het houden van varkens met lange staarten
4. Internationaal

1. Risicobeoordeling bijtgedrag

Op 8 maart 2016 heeft de Europese Commissie de Aanbeveling 2016/336 ([Aanbeveling staarten Europese Commissie 2016/336](#)) opgesteld als toepassing op de Richtlijn 2008/120/EC (richtlijn tot vaststelling van de minimumnormen ter bescherming van varkens). Deze aanbeveling verklaart dat alle Europese lidstaten erop moeten toezien dat varkenshouders een risicobeoordeling gaan uitvoeren om het staartbijtrisico op het bedrijf vast te stellen. Het streven van de Europese Commissie is op een verantwoorde wijze toewerken naar het voldoen aan het niet meer routinematig couperen van staarten zoals is opgenomen in de richtlijn 2008/120/EC. De EU voert hiervoor vanaf mei 2017 audits uit in meerdere Europese landen waaronder Nederland.

De doelstelling van dit projectonderdeel is het ontwikkelen, testen en finetunen van een *on farm* risicobeoordeling voor gezondheid en daarmee bijtgedrag (oren, flank en staart). Dit als instrument voor varkenshouders en erfbetreders om enerzijds inzicht te geven in hoeverre bijtgedrag op het betreffende bedrijf voorkomt en anderzijds om te bepalen welke risicofactoren er op het bedrijf aanwezig zijn voor een goede gezondheid van de varkens en die de kans op bijtgedrag verhogen. De risicobeoordeling dient de varkenshouder en zijn adviseurs te helpen om bedrijfsspecifieke aanpassingen te ondernemen die de algehele bedrijfsvoering op het bedrijf verbeteren. Voor dit project en de EU staat de risicobeoordeling centraal om het staartbijtrisico te minimaliseren op het bedrijf.

Bij het opstellen van de *on farm* risicobeoordeling is de in 2016 doorontwikkelde SchwIP (Duits model) lijst als input en basis gebruikt. Dit heeft geresulteerd in risicobeoordelingen voor de verschillende diercategorieën varkens. De risicobeoordeling gaat uit van diergebonden factoren (waarnemingen aan het varken zelf) en niet-diergebonden factoren (waarnemingen in de omgeving van het varken). De beoordeling van de diergebonden factoren richten zich op verwondingen aan het lichaam, liggedrag, uiterlijk van het oogvlies, lichaamsbevuilding, goede conditie (niet te mager) en ademhalingsfrequentie. De beoordeling van de niet-diergebonden factoren richt zich op de onderdelen hokverrijking, voeding en voercompetitie (voer en water), hokinrichting en ruimte en competitie, klimaat, hygiëne en diergezondheid.

De beoordeling is vervolgens getest op een 15-tal zeugen- en vleesvarkensbedrijven (de bedrijven uit het netwerk – zie hierna) waarbij de beoordeling is uitgevoerd door de varkenshouders, dierenartsen, voer- en fokkerijvoorlichters met ondersteuning van de onderzoekers. Dit om een soepele overgang van onderzoek naar praktijk, die in de toekomst zelf de beoordelingen op de bedrijven gaat uitvoeren, mogelijk te maken. Met de eerste resultaten heeft een fine-tuning plaatsgevonden en is de beoordeling aangepast. In 2018 zijn de beoordelingen als eindconcept afgerond. In 2019 volgt een uitbreiding van bedrijven waar de risicobeoordeling met ondersteuning van onderzoekers zal plaatsvinden.

2. Kennisontsluiting: hokverrijking en efficiënte hokverrijkingsmaterialen

In het verslag van de door de EU gehouden audit door leden van DG Sante in Nederland in 2017 hoe NL invulling geeft aan het voorkomen van staartbijten en het routinematig couperen van staarten zijn aanbevelingen gedaan ([eindverslag audit staartbijten 2017 door de Europese Commissie](#)). Een aanbeveling is dat er instructies en richtsnoeren komen die, vanuit het belang waarom hokverrijking belangrijk is voor varkens, de varkenshouder alsmede de controleurs helpen om te kunnen beoordelen welke hokverrijkingsmaterialen voldoen aan de EU-richtlijn en hoe deze effectief toegepast kunnen worden.

De invulling hiervan heeft geresulteerd in een nieuwe brochure waarbij de bestaande kennis omtrent hokverrijking en het belang hiervan beter toegankelijk is voor de doelgroep varkenshouders, erfbetreders en inspecteurs. De bestaande kennis (wetenschappelijk en praktijkervaringen) omtrent hokverrijking is gebundeld in een digitaal boekje: [brochure hokverrijking](#). Deze brochure is aanvullend op de risicobeoordeling bijgedrag. Afhankelijk van type bedrijf en risico's kan het bedrijf gericht hokverrijking inzetten. De brochure is opgenomen op de website vitalevarkens.nl en door de POV zijn de varkenshouders geïnformeerd over de brochure. In 2019 zal de NVWA zich bij de handhaving op hokverrijking baseren op de aanbevelingen van de brochure.

3. Netwerken: stappen naar het houden van varkens met lange staarten

In februari 2018 heeft een informatiebijeenkomst plaatsgevonden waarbij varkenshouders geïnformeerd zijn over een op te zetten netwerk voor het houden van varkens met lange staarten. Dat heeft geleid tot het opzetten van een netwerk met 15 varkenshouders. De doelstelling van de deelnemende varkenshouders is om met behulp van een meerjarige professionele begeleiding en advies op maat vanuit onderzoek, dierenarts en voerdeskundige (elk bedrijf is uniek) inzicht en handvatten te krijgen in de mogelijkheden om op zijn of haar bedrijf varkens te houden met lange staarten. Deelname aan dit project biedt varkenshouders de mogelijkheid stapsgewijs steeds meer varkens te houden met lange staarten en daarmee het dierenwelzijn en mogelijk ook diergezondheid structureel op een verantwoorde wijze te verbeteren.

Het overall streefdoel van het netwerk is om een gedegen advies te kunnen geven òf, wanneer en onder welke voorwaarden verantwoorde opschaling en uitrol in de praktijk mogelijk is m.b.t. het houden van varkens met lange staarten. Onderdeel hiervan is tevens het ontwikkelen van een vangnet van maatregelen op basis waarvan de varkenshouder bij een uitbraak van staartbijten deze snel kan beheersen.

De varkenshouders zijn afgelopen jaar in het netwerk aan de slag gegaan met de volgende activiteiten en resultaten:

1. Gestart is met een informatiebijeenkomst voor varkenshouders, personeel, erfbetreder(s): wat houdt het project in? Op basis hiervan heeft de ondernemer samen met zijn erfbetreders besloten om wel of niet aan het netwerk deel te nemen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in 15 bedrijven die deelnemen. Dit zijn zeer gemotiveerde varkenshouders; zorgpunt blijft het vinden van deelnemers bij opschaling naar meer bedrijven.
2. Voor de deelnemende bedrijven is een bijscholingsbijeenkomst georganiseerd met daarbij aanwezig de ondernemer, zijn personeel en erfbetreders (dierenarts/veevoerdeskundige). De bijeenkomst was gericht op het verwerven van kennis over bijtgedrag; voorts is een toelichting gegeven op de eerste te nemen stappen: het uitvoeren van een eerste risicobeoordeling als nulmeting en de te gebruiken protocollen.
3. Op alle bedrijven is in mei-juni 2018 de eerste versie van de risicobeoordeling bijtgedrag uitgevoerd door de erfbetreders en een onderzoeker.
 - a. Een beoordeling duurt gemiddeld 3 uur per bedrijf.
 - b. De risicobeoordeling geeft de ondernemer inzicht in de risicofactoren voor gezondheid en bijtgedrag op zijn bedrijf.
 - c. De resultaten zijn in een bijeenkomst van het voltallige netwerk als nulmeting van elk bedrijf besproken en bediscussieerd.
 - d. De waarde van de risicobeoordeling moet leiden tot een win-win situatie: bijtgedrag is een teken van een ander onderliggend probleem op het bedrijf. Als met de risicobeoordeling het bijtgedrag vermindert, verbetert het dierenwelzijn en veelal ook de diergezondheid.
4. De eerste resultaten van de risicobeoordeling laten qua proces zien dat de risicobeoordeling een goed werkbaar document is. Met name het samen uitvoeren van de risicobeoordeling door dierenarts, mengvoervoerlichter en varkenshouder/personeel heeft duidelijke toegevoegde waarde. De risicobeoordeling werkt alleen als alle partijen voldoende tijd nemen om de risicobeoordeling ter plekke in de stal bij de dieren in te vullen en vooral ook (zelf) kritisch zijn.
5. De eerste resultaten van de risicobeoordeling laten qua inhoud zien dat deze bedrijven op zowel het diergebonden als het niet-diergebonden onderdeel veel 'groen' (= goed) scoren. Daarbij is er een bewustzijn dat we nu te maken hebben met waarschijnlijk bovengemiddelde bedrijven en varkenshouders die gemotiveerd zijn om met bijtgedrag aan de slag te gaan. Toch komen er ook aandachtsvelden naar voren: ten aanzien van voeding (samenstelling en aantal eetplaatsen), water (opbrengst en bereikbaarheid), hokverrijking (gebruikt materiaal, bereikbaarheid en hygiëne), hokbevuiling en klimaat.
6. De varkenshouders vullen protocollen en invulformulieren over de geconstateerde bevindingen in zodat op de bedrijven op uniforme wijze het houden van varkens met lange staarten is te monitoren.
7. Op basis van de resultaten uit de eerste risicobeoordeling bijtgedrag is een plan van aanpak met uit te voeren maatregelen opgesteld door de varkenshouder, eigen erfbetreders en het aanspreekpunt uitvoeringsteam onderzoek. De meerwaarde moet later in het traject blijken.
8. De varkenshouders zijn met de eigen erfbetreders gestart met het uitvoeren van het plan van aanpak.
9. Alle betrokken varkenshouders zijn gestart met het houden van een beperkt aantal tomen met lange staarten.

De eerste ervaringen zijn eind 2018 in de begeleidingscommissie besproken. Daar zijn als aandachtspunten naar voren gekomen:

- De zorg om varkenshouders te vinden om het netwerk en de risicobeoordeling uit te rollen; dit vanuit de angst om aan het stoppen met couperen te kunnen voldoen; zoals ook het volgende punt bij het bestaande netwerk illustreert.
- De zorg over de uitbraak van staartbijten die bij alle bedrijven eind juli – begin augustus is opgetreden bij gespeende biggen einde opfok. In deze periode bleek dat een vangnet

(maatregelen welke ingezet kunnen worden bij problemen met staartbijten) niet werkte om de problemen met bijten te stoppen. Hierdoor zijn er welzijnsproblemen bij de dieren opgetreden en heeft deze periode een emotionele weerslag gehad bij de varkenshouders en hun personeel. De vraagstelling van de varkenshouders wat te doen als het vangnet niet werkt, is een aandachtspunt voor de begeleidingscommissie.

- De constatering dat we nog niet toe zijn aan het op verantwoorde wijze stoppen met couperen en het verzoek om ook een risicobeoordeling uit te voeren bij bedrijven die meer problemen met staartbijten hebben.
- En tegelijkertijd ook positief dat er een beperkt aantal bedrijven zijn die er in slaagt om varkens met intacte staarten te houden en in een enkel geval met een markt die bereid is de extra kosten te vergoeden.
- De ervaring van de inspanningen die de varkenshouders leveren laat zien dat ze gemotiveerd zijn om met de dieren te werken; echter de extra administratieve werkzaamheden om formulieren en protocollen in te vullen zijn ze minder/niet gewend en kost relatief meer energie.

4. Internationaal

Het routinematig couperen van varkensstaarten is een issue dat in heel Europa speelt. Op dit moment wordt in 26 van de 28 EU-landen nog gecoupeerd. Ook de EU en in het bijzonder het Directoraat Generaal Health and Food Safety zijn zoekende hoe voldaan kan worden aan de regelgeving om niet routinematig te couperen en varkens met lange staarten te houden.

De doelstelling van de internationale invulling van het Nederlandse stappenplan krulstaarten is meerledig.

- Op de eerste plaats het toelichten van de Verklaring van Dalfts in gelijkgerichte landen zoals Duitsland, Denemarken en België.
- Het presenteren van de resultaten voortkomend uit de Verklaring en op deze wijze werken aan een harmonisatie in de zoektocht naar het niet meer routinematig hoeven couperen van staarten.
- Voorts uitwisseling van onderzoekresultaten gericht op efficiënter gebruik van de onderzoekcapaciteit en vooral ook binnen Europa gebruik maken van ontwikkeld instrumentarium.
- Tot slot harmonisatie bij de implementatie van de aanbevelingen van de Richtlijn van de commissie aangaande het minder noodzakelijk maken van het couperen van staarten. Onderdeel daarvan zal ook zijn het maken van een tussenvorm van afspraken (tussen wel of niet couperen) gericht op minder kort couperen van de staart zoals dit nu in Denemarken gebeurt.

Dit moet tevens bijdragen aan een Level Playing Field binnen Europa voor de aanpak van het minder noodzakelijk maken van het couperen van staarten.

Internationale samenwerking op het gebied van lange(re) staarten en voorkomen van staartbijten is voor de uitvoering van de Verklaring van Dalfts van groot belang. Zeker ook voor Nederland is het van groot belang dat biggen met intacte staarten ook kunnen worden afgezet (nationaal en internationaal). Dus dat er een internationale markt komt voor de afzet van biggen met staarten. Daarbij is het tevens van belang dat de bedrijven in het buitenland die de Nederlandse biggen kopen ook kunnen omgaan met biggen met intacte staarten en in staat zijn staartbijten te voorkomen. De internationale samenwerking is gericht op het samen vinden van de goede werkwijze en hier gezamenlijk in optrekken.

De audits en missies die de EU uitvoert, helpen het proces van harmonisatie. Mede op basis van de audit van de EU in 2017 is gewerkt aan de brochure verrijkingsmateriaal, terugkoppeling van gegevens over staartbijten uit slachterijen naar varkenshouders, en goede afstemming tussen het netwerk varkenshouders, bedrijfsleven (POV als ook de erfbetreders van bedrijven) en NVWA. In 2019 wordt in Nederland een vervolg missie gehouden.

In November 2018 is onder leiding van de EU voor een derde keer een afstemmingsbijeenkomst in Grange (Ierland) gehouden. De ervaringen van de verschillende landen zijn uitgewisseld. De bijeenkomst in Grange laat zien dat in bijna alle EU-lidstaten nu aandacht is voor het stoppen met routinematig

couperen van staarten. Van de 26 landen hebben 25 landen een plan van aanpak bij de Europese Commissie ingediend.

Bij het schrijven van deze rapportage heeft nog geen definitieve terugkoppeling plaatsgevonden van de Europese commissie op de plannen van aanpak; deze zal naar verwachting begin 2019 gaan plaatsvinden. De Commissie gaf in Grange aan dat de plannen een goede weg opgingen en het beeld is dat in de komende jaren in de praktijk de uitwerking zichtbaar gaat worden in de vorm van niet meer routinematig couperen, werken aan risicofactoren voor staartbijten en hier en daar zelfs in delen van de varkenshouderij stoppen met couperen.

Vervolg komende jaren

Komend jaar wordt verder gewerkt op basis van de ervaringen die in 2018 zijn opgedaan. Uitgangspunten daarbij zijn:

- Het netwerk met de varkenshouders laat zien dat de risicobeoordeling een waardevol instrument is. December 2018 is gestart op een 30-tal aanvullende varkensbedrijven om te toetsen of de risicobeoordeling ook werkt op bedrijven die problemen met staartbijten hebben.
- Op dit moment is de ervaring dat het nog heel lastig is om varkenshouders te vinden die aan de slag willen met lange staarten. Dit wordt gevoed door de breed optredende problemen van staartbijten in de periode juli-augustus 2018 met negatieve gevolgen voor het welzijn van de varkens en de extra kosten van de varkenshouders. Dit vraagt aandacht gericht op:
 - nadere analyse van de oorzaak van de brede uitbraak van staartbijten juli/augustus 2018;
 - doorontwikkeling van het vangnet om een uitbraak sneller en effectiever te kunnen beteugelen;
 - zoeken naar mogelijkheden van dekking van de inkomensderving van de varkenshouders;
 - werken aan draagvlak om aan de slag te gaan met de risicobeoordeling, op basis van deze beoordeling opstellen van een Plan van Aanpak en waar het mogelijk is starten met het houden van varkens met intacte staarten;
 - het werken aan draagvlak is voorwaarde om te komen tot een verbreding van het aantal varkenshouders dat in netwerkverband of individueel aan de slag gaat met het toepassen van de risicobeoordeling, maken van een Plan van Aanpak en als dit op orde is stoppen met routinematig couperen van staarten.
- De risicobeoordeling zal een onderdeel gaan worden van het Keten Kwaliteitssysteem (KKS) Holland Varken. Omdat vrijwel alle varkenshouders hieraan deelnemen, wordt hiermee voldaan aan de EU Richtlijn dat routinematig couperen niet mag.
- Een vervolg wordt gegeven aan het zorgen dat als zeugenhouders stoppen met routinematig couperen, er ook een markt is voor biggen met intacte staarten. In Nederland als vooral ook in het buitenland en met name Duitsland.

Omdat nu gewerkt wordt met zeer gemotiveerde varkenshouders die allen toch een niet beheersbare uitbraak gehad hebben van staartbijten, is de conclusie dat het momenteel nog te vroeg is aan te geven wanneer geheel stoppen met couperen op een verantwoorde wijze mogelijk is.

Wel neemt de keten de verantwoordelijkheid om het op termijn mogelijk maken van stoppen met routinematig couperen zo goed mogelijk voor te bereiden door in 2019 bij alle varkenshouders de risicobeoordeling te implementeren en gezamenlijk met de erfbetreders, dierenartsen en voervoorlichters, bedrijven te begeleiden met het opstellen van een Plan van Aanpak.

De vertegenwoordigers van de stuurgroep en begeleidingscommissie hebben de overtuiging dat het proces creëren van draagvlak en gemotiveerd aan de slag gaan met intacte staarten vooral versneld zal worden als er een marktvraag komt die de extra kosten vergoedt.

Bijlage 1:

Stap 1 van de Verklaring van Dalfsen (2014-2016)

1. Demonstratieproject niet gecoupeerde varkenshouden 2014 - 2016.

In de Verklaring van Dalfsen is het demonstratieproject gestart vanuit het bewustzijn dat er onder varkenshouders grote angst en scepsis bestaat over het houden van varkens met intacte staarten in de hedendaagse stallen. Bij de start van het demonstratietraject was het belangrijk om te onderzoeken of varkens met intacte staarten gehouden kunnen worden in de bestaande traditionele stallen. De focus lag hierbij op mogelijkheden via aanpassen van het management en eventuele minimale aanpassingen in de stal. Op het Varkens Innovatie Centrum in Sterksel is hiervoor een demonstratieproject onder praktijkomstandigheden opgezet. Hiertoe is alle kennis uit binnen- en buitenland ingezet met betrekking tot het verbeteren van factoren als klimaat, voeding, hokuitvoering, omgevingsverrijking en diergezondheid.

Het onderzoek heeft veel inzicht opgeleverd in het houden van varkens met intacte staart, maar laat ook zien dat het staartbijten tot aan het eind van het traject niet volledig controleerbaar is. Staartbijten voorkomen blijft een grote uitdaging, en wanneer er staartbijten voorkomt is het lastig om schade qua welzijn voor het varken als ook financieel voor de varkenshouder tot een minimum te beperken. De ervaringen en resultaten uit het demonstratieproject en specifiek de leerpunten van de dierverzorgers zijn gebruikt in het in 2018 gestarte praktijknetwerk van ondernemers die stapsgewijs toewerken naar langere staarten. In het eerste netwerk vanaf 2015 zijn varkenshouders samen aan de slag gegaan in de zoektocht naar vermindering van bijtgedrag.

2. Praktijknetwerk 2015-2016

Het netwerk 2015-2016 reflecteerde het belang van een routeplan zoals weergegeven in de Verklaring van Dalfsen: op verantwoorde wijze stapsgewijs de staarten langer houden. Om dit te realiseren en te werken aan het geformuleerde doel: "Zoektocht naar het voorkomen en bestrijden van (staart) bijten bij varkens; met proberen en monitoren als sleutelwoorden" is een Plan van Aanpak opgesteld.

Het netwerk dat gestart is met 8 varkenshouders (waaronder 1 biologische varkenshouder), heeft de complexiteit en gevoeligheid van het werken aan het houden van varkens met lange(re) staarten geïllustreerd. De zorg in de varkenssector over het stoppen met couperen in de varkenshouderij heeft in 2015-2016 een grote druk op het netwerk gelegd. Deze zorg is dat de stap gezet wordt naar het niet meer mogen couperen van staarten (wetgeving), terwijl er nog onvoldoende mogelijkheden zijn om staartbijten te voorkomen of een uitbraak aan te pakken, waardoor dierenwelzijn ernstig geschaad kan worden.

3. Internationaal

Internationale samenwerking op het gebied van lange(re) staarten en voorkomen van staartbijten is van groot belang en is vormgegeven. Onderzoek is gezamenlijk en/of in goede afstemming uitgevoerd. Vanaf 2015 wordt jaarlijks een of meer internationale afstemmingsbijeenkomsten georganiseerd met name met West Europese landen. Dit heeft geresulteerd en resulteert nog steeds in harmonisatie. Onderzoeken worden beter op elkaar afgestemd, wat vergelijking van resultaten mogelijk maakt. Waar nodig en mogelijk wordt dubbel werk voorkomen en wordt een betere onderlinge afstemming over de aanpak en de koers bereikt om gelijkgericht aan het voorkomen van staartbijten te werken.

De stuurgroep heeft op basis van stap 1 eind 2016 geconcludeerd dat de resultaten van het demonstratieproject, het praktijknetwerk en de internationale samenwerking bemoedigend zijn om op de ingeslagen weg volgens het routeplan in de Verklaring van Dalfsen verder door te gaan. Dit heeft geresulteerd in het vervolg: "Stappenplan Krulstaarten 2017-2021".